

SZAKIRODALOM.

Gerstinger, Hans: *Johannes Sambucus als Handschriften-sammler.* (Festschrift der Nationalbibliothek in Wien. Hg. zur Feier des 200jährigen Bestehens des Gebäudes. Wien, 1926.) Különlenyomat, 4°, 251—400 lk.

A magyar kutatás eddig aránylag nagyon keveset foglalkozott a XVI. sz. mozgalmas humanizmusának feldolgozásával. Legjobban állunk, csak a legnagyobbakat véve számításba, OLÁH Miklós és VERANCICS Antal megismerésével, bár ezeknél is hátra van még a munka java. A másik két nagyjelentőségű, korán külföldre szakadt magyar humanista, DUDICH András és SÁMBOKI János ez idő szerint még rosszabbul állnak, hiszen az első nagyobb lépés tudományos feldolgozásuk felé, leveleik összegyűjtése és megfelelő kiadása, egyelőre a beláthatatlan jövő feladatai közé tartozik. Az utóbbi kettő közül azonban feltétlenül SÁMBUCUS áll jobban. Ezelőtt tizenegy évvel nálunk jelent meg ORBÁN Jánostól egy, a régibb irodalom felhasználásával készült vázlatos életrajza,¹ külföldön pedig a bécsi nemzeti könyvtár történetével foglalkozó gazdag irodalom természet-szerűleg lépten-nyomon beleütközött SÁMBUCUS könyvgyűjtő munkásságába s így alkalmilag becses adalékokat szolgáltatott humanistánk egyéb működésének ismertetéséhez. Az utóbbi kutatásokat most összefoglalta, kiegészítette s előreláthatólag hosszabb időre lezárta GERSTINGER műve, mely az összes, SÁMBUCUS által gyűjtött, ma még felkutatható görög-latin kéziratokat rendszeres vizsgálat alá veszi s igyekszik megállapítani előző tulajdonosaikat, a beszerzési helyet, időt és árat. Most kapunk először messze szétágazó kutatások alapján SÁMBUCUS nagyfontosságú kéziratgyűjtő tevékenységéről, mely szövegkritikusi munkájának kiinduló pontja, megbízható, összefoglaló képet. Csak ezek után lehet majd hozzáfogni SÁMBUCUS filológiai tevékenységének behatóbb ismertetéséhez. GERSTINGER meg is ígéri, hogy egy későbbi művét a filológus és kéziratkutató SÁMBUCUS ismertetésének fogja szentelni.

¹ SÁMBOKI Jánosról. Szeged, 1916. 70 l.

A munka első része életrajz-vázlat, melyben a szerző felhasználja az általa ismert, különböző könyvtárakban szétszórt kiadatlan SAMBUCUS-levelezést is. Mindamellett meg kell állapítanom, hogy az életrajz csak igen kevés ponton jelent nagyobb mérvű haladást az eddigi állapottal, pl. ORBÁN munkájával szemben. GERSTINGER maga különben, ki az eddigi gyér magyar kutatások eredményeit nem ismeri, első hézagos kísérletnek tekinti művének ezt a részét. Számunkra főleg abban van érdeke, hogy világosan megmutatja: micsoda nehézségekkel kell majd annak megküzdenie, aki valamikor hozzáfog a tudomány mai követelményeihez mért SAMBUCUS-életrajz megírásához. Egy olyan gazdag, változatos élet, melynek külső állomáspontjai pl. Nagyszombat, Wittenberg, Ingolstadt, Strassburg, Dôle, Páris, Pádua, Bologna, Genua, Napoli, Taranto, Brindisi, Róma, Firenze, Pistoia, Gent, Antwerpen és Bécs, s amelyben kisebb-nagyobb mértékben olyan emberek jutottak szerephez, mint Johannes STURM, Petrus APIANUS, P. LOTICHIVS, TURNEBUS, HENRICUS STEPHANUS II., OLÁH Miklós, Francesco ROBORTELLI, MURETUS, Petrus VICTORIUS, Jean GROLIER, Charles de l'ÉCLUSE, Cristophe PLANTIN, J. OPORINUS, CRATO von Crafftheim, BUSBECK, Jean DORAT, Joachim CAMERARIUS stb., egy olyan életpálya tudományos feldolgozása nem tartozik a könnyen megoldható feladatok közé. GERSTINGER vázlatos munkája elég szilárd keretet ad: a későbbi kutatás több ponton bizvást kiindulásnak veheti. Mindenesetre a megszabott keretekhez képest is vannak felemlíthető hiányai. Még ebből a vázlatból sem lett volna szabad kimaradnia VERANCICS Antal nevének, kinek néhány SAMBUCUS-hoz írt levele ki is van adva, vagy pl. SIRLETO bíborosának, kivel SAMBUCUS szintén levélbeli összeköttetésben állt. (V. ö. Vat. Lat. 6792. F. 127. SAMB. levelét «ad Card. SIRLETUM» az 1566. évből.)

A második, az érdemleges részben, melyhez az életrajz csak bevezetés, szerzőnk a már említett szempontok figyelembevételével SAMBUCUS könyvgyűjtő tevékenységét rajzolja. Itt GERSTINGER elsőrangú kutató munkát végzett s adatainak nagyobb mérvű kiegészítésére később is alig gondolhatunk, hacsak váratlanul eddig lappangó anyagot — pl. a gyűjtőmunkával kapcsolatos levelezés egy részét — nem sikerül a kutatások szeszélyes pártfogójának, a véletlennek segítségével megismernünk. GERSTINGER a legtöbb esetben a Nationalbibliothekben őrzött SAMBUCUS-kódexek bejegyzéseiből indul ki. Sajnos, ezeknek jó részét későbbi gondatlan könyvkötők megsemmisítették s így kérdéseire a kódexek tekintélyes részénél nem kaphat egyenes választ. Ahol a köz-

vetlen válasz hiányzik, ott széleskörű kutatással, élelemjű kombinációval próbál szerzőnk az igazsághoz hozzáférközni. Eredményei, illetőleg feltevései több ízben magyar szempontból is érdekesek s akkor is figyelemre méltók, ha egy vagy más okból nem mondhatók végérvényeseknek. Nem hiszem pl., hogy a SAMBUCUS-gyűjteményben lévő állítólagos görög KORVIN-kódexek (Theol. gr. I, 219, Phil. gr. 29.) vándorúttjára vonatkozó nézete, mely szerint ezek BEATRIX útján kerültek volna az aragóniai ház könyvtárába s onnan SAMBUCUSHOZ, minden részletében általános elfogadásra számíthatna. Maga a probléma azonban megérdemli a legnagyobb figyelmet.

A régiebb tulajdonosok kilétének megállapításánál becsúszott egy-egy tévedés. Ilyen esetekben ugyanis a kutató sokszor lexikonokra, életrajzgyűjteményekre szorul, már pedig e szükségszerű kompilációk nem mindig adják a legjobb útbaigazítást. Így pl. két latin kódexnek (139. és 157. sz.) előző tulajdonosa Phil. PODOCATHARUS CYPRIUS volt. A 157. számúban, mely rhetorikai munkákat tartalmaz, a következő nagyértékű bejegyzést találjuk: «Ego philippus podocatharus Cyprius mihi hec rhetorica etc. emi a domino thoma romano de cypro, die primo febr. 1452.» Szerzőnk megjegyzi: «Wohl der bei Jöcher III. 1643. genannte PODOCATHARUS, der um 1566 gelebt und eine *Historia de rebus Cypriis* geschrieben hat». Hogy ez nyilvánvaló tévedés, azt azonnal látjuk a két évszámból: nem élhetett 1566 körül az, aki 1452-ben már könyvet vett. Kétségtelenül azonos ez a Phil. POD. azzal a rejtélyes humanistával, aki CALLIMACHUS Experiens állítása szerint Pierpaolo VERGERIOVAL együtt élt VITÉZ János váradi udvarában: «Erant ibi eodem tempore duo viri eruditissimi, Paulus VERGERIUS et Philippus PODOCATHERUS, quorum ob diversam necessitatem ille Italia, iste Cypro relicta contulerunt se ad eundem episcopum, veluti ad confugium bonorum omnium ac litterarum asyllum, quotiens calamitas aliqua ingruisset». (ÁBEL, *Analecta*, 163 l.) Később ez a Phil. POD. GUARINO Veronese ferrarai iskolájában tanult s többek között összeköttetésben állt a magyar történelemből jól ismert LASSOCKI Miklóssal is, VITÉZ János és HUNYADI János bizalmas emberével. (V. ö. SABBADINI, *R. Epistolario di GUARINO Veronese* III. 411—12; 508—10 lk.) Az a sejtése azonban igaz GERSTINGERNEK, hogy Philippus rokona volt az 1506-ban elhunyt Ludovicus PODOC.-nak, aki viszont JANUS PANNONIUS ifjúkori jóbarátja volt.

Mindent összevéve GERSTINGER műve az apróbb egyenetlenségek ellenére alapvető munka SAMBUCUS kézirat-gyűjteményének megismerés-

sére. S még ennél is fontosabb, hogy körültekintő alaposságával kiinduló pontja lehet a XVI. sz. legjelentékenyebb magyar humanistájának életét és működését felderíteni célzó további kutatásoknak. Hangsúlyozom humanistánk magyar voltát. GERSTINGERben megvan a hajlandóság arra, hogy ezt egy szerintem tévesen értelmezett levél-idézetre való hivatkozással elhomályosítani próbálja. A kérdést most nem akarom bővebben fejtegetni, annak a bizonyítására azonban bármikor készséggel vállalkozom, hogy a nemzetközi tudományos nagysággá emelkedett magyar nemesfi érzésben mindvégig, még a bécsi udvarban is, hű fia maradt szerencsétlen hazájának.

(Szeged.)

HUSZTI JÓZSEF.

Altungarische Erzählungen. Ausgewählt und übersetzt von Robert Gragger. Berlin és Lipcse. 1927. Walter de Gruyter & Co. 8°, 4 sztl. levél, 218 (1) lap.

A tragikus sorsú, fiatalon elhunyt berlini magyar professzor sokoldalú tevékenységének igen jelentékeny, sok szép publikációt eredményezett része volt az a munkásság, melyet a magyar népi és műirodalomnak a német tudós világgal és művelt nagyközönséggel való megismertetésére és megkedveltetésére fejtett ki. Még életében bocsátották közzé magyar népdalgyűjteményét, de a balladák magyar kötetét és az «elbeszélések» német fordítását már nem láthatta meg nyomtatásban.

Ez utóbbi posthumus munka méltó betetőzése GRAGGER e publikáció-sorozatának. GRAGGER «ó-magyar elbeszélések» című kiadványában a középkori latinnyelvű magyar irodalom legérdekesebb részleteit óhajtotta bemutatni a német közönségnek. Az anyagot a legrégebb magyar történeti művek szolgáltatták: az ÁRPÁD-kori gesták, ezeknek ANJOU- és MÁTYÁS-kori átdolgozásai s a magyar szentek életiratai, melyekből GRAGGER hivatott keze a legszerencsésebben választotta ki s állította össze a legköltoibb, legszínesebb «királyidylleket», valóságos gyöngy-sorát fűzve egybe a magyar királyok és hősök dicső tetteit előadó epizódoknak.

Elbeszéléseit természetesen ATTILÁval kezdi a kiadó, megemlékezik azután minden kimagasló ÁRPÁDRól: hősookról és szentekről, míg befejezésül a Nagy-Magyarországról szóló IV. BÉLAKori jelentéseket és tatárjárásnak ROGERIUS mester tollából származó megkapó leírását választotta.

A fordítás igen szép, szebb mint e középkori históriák bármely magyar fordítása (leszámtva PAIS Dezső mintaszerű magyar *Anonymus*-át).